

Taitotehtävä: Tulkitse dokumentteja noottikriisistä

Tässä tehtävässä harjoiteltavat taidot:

- tekstin tulkitseminen
- historiallinen ajattelu
- lähdekritiikki, kriittinen tulkinta

Lue dokumentit A–D. Vastaa kysymyksiin.

1. Millaisen kuvan kukin dokumentti antaa noottikriisistä?
2. Arvioi dokumentteja lähdekritiikin näkökulmasta.

A. Ote Presidentti Kekkonen puheesta 26.11.1961

Tässä yhteydessä ei ole syytä ryhtyä käsittelemään kysymystä, ovatko ystävyys- ja avunantosopimuksen toiseen artiklaan sisältyvät neuvotteluedellytykset olemassa, asiaan ei Suomen taholta ole vielä määrätty kantaa. Mutta on paikallaan torjua täysin mielettöminä eräiden ulkomaisten lehtien käsitykset maan itsenäisyydelle aiheutuneesta uhasta, tukikohtien vaatimisesta, painostuksesta hallituksen vaihtamiseksi yms. – –

Nootin poliittisen puolen ratkaisevasti tärkein osa on Suomen omaksuman ulkopoliittisen suuntauksen saama tunnustus. Asia on aivan päinvastoin kuin eräs ruotsinmaalainen lehti väittää, joka kertoo, että jopa Suomen hyvä tahto pitää yllä hyviä suhteita Neuvostoliiton kanssa on asetettu kyseenalaiseksi. Suomen puolueettomuuspolitiikka saa edelleen osakseen Neuvostoliiton hallituksen hyväksymisen ja Suomi voi jatkaa sillä hyvin viitoitetulla ulkopoliittisella tiellä, jolle se vuosien johdonmukaisella ja kiinteällä työllä on hankkinut tunnustuksen sekä idän että lännen suurvaltojen taholta. – –

Olen parhaan tahtoni ja taitoni mukaan hallitusmuodon antamin valtuuksin työskennellyt puolueettomuussuuntauksemme hyväksi ja eri valtioiden hyväksymisen saamiseksi sille. – – Valtiollisen työskentelyni paras osa kristallisoituu Suomen puolueettomuuspolitiikan toteuttamiseen. Ystävyys- ja avunantosopimuksen johtolauseeseen sisältyi puolueettomuuttamme koskeva kohta, mutta vasta Neuvostoliiton kommunistisen puolueen 20. puoluekokouksen päätöslauselmassa v:lta 1956, siis presidenttikauteni alussa, siitä esitettiin Neuvostoliiton selväsanainen kannanilmaisu.

Lähde: Urho Kekkonen puhe 26.11.1961.

B. Tutkija Hannu Rautkallio vuonna 1992

Nootin ensisijainen tavoite oli Kekkosen suunnitelman mukaisesti – kuten neuvostoliittolaiset asiakirjat sen määrittelevät – tarjota tekosyy jo vuoden 1961 alussa tehdyille päätökselle hajottaa Suomen eduskunta. Nootin sisäpoliittiset viittaukset olivat niukkoja, eikä ulkoministeri Gromykon suorasanaista mainintaa nootin todellisesta tarkoituksesta voitu tietenkään lausua ääneen. Nootin yhdessä Urho Kekkosen kanssa kehitelleet KGB:n miehet olivatkin huolissaan nootin ensi reaktioista Suomessa, koska ne käänsivätkin huomion pois presidentinvaaleista. – – Novosibirskin keskusteluja on tarpeetonta arvioida, koska ne olivat lavastettuja.

Lähde: Hannu Rautkallio: Novosibirskin lavastus. Noottikriisi 1961. Tammi 1992.

C. Tutkija Pekka Visuri vuonna 2006

Neuvostoliiton nootin lähettämisen motiiveista ja tavoitteista on kiistelty pitkään. Tärkeä syy oli todennäköisesti pyrkimys vaikuttaa Kekkosen uudelleenvalinnan hyväksi. Tämä liittyi Neuvostoliiton johtajien huoleen Suomen sisäisestä kehityksestä ja sen heijastumisesta Neuvostoliiton turvallisuuteen. Myös nootin suuntaaminen "Suomen ohi" länteen, lähinnä varoituksena Tanskalle, Norjalle ja Ruotsille, saattoi olla yhtenä päämääränä. – – On hyvin mahdollista, että nootilla haluttiin muistuttaa Amerikassa valtiovierailulla ollutta Kekkosta ja hänen isäntiään Suomen kuulumisesta Neuvostoliiton intressialueeseen. Noottikriisin taustalla vaikutti kiristynyt kansainvälinen tilanne ja aivan erityisesti Neuvostoliiton tieto alivoimaisuudestaan länteen nähden.

Lähde: Pekka Visuri: Suomi kylmässä sodassa. Otava 2006.

D. Suomessa toiminut Neuvostoliiton diplomaatti Juri Derjabin

Nootilla oli useita tavoitteita. Pää tavoite, jonka me pitkään kiistimme, mutta niin se oli, oli jälleen kerran puuttuminen [Suomen] sisäisiin asioihin. Piti turvata Kekkosen voitto vuoden 1962 vaaleissa, hajottaa Honka-liitto. Kekkonen oli meille hyvin tärkeä ja myös tiesi sen. Puhutaan myös, että Kekkonen tilasi tämän nootin. Luulen, että ei. Luulen, että idea syntyi 'toisella linjalla', mutta Kekkonen ei vastustanut vaan käytti hyväkseen. Ellei Kekkonen ollut suora tilaaja, niin hän oli täysin kärryillä, että sellaista noottia valmistellaan, että se tulee ja koska se tulee. Sen hän tiesi varmasti.

Lähde: HS 28.10.2012.